

SARAH JANE TURTLE

«Euskal Herria herrialde zoragarria izango litzateke independentea balitz»

Xingola bat du liburuak: “Euskadi Saria 2013, Euskarazko literatura itzulpena”. Mark Twainen *Tom Sawyer-en abenturak* da liburua. Itzultzaileak, berriz, Iñaki Mendiguren eta Sarah Jane Turtle senar-emazteak. Ezkio-Itsasora hurreratu gara emakume ingelesari galdezka.

| MIEL A. ELUSTONDO |

Argazkiak: Zaldi Ero

Zertan etorri naizen, diozu?

Bai, ez dut nire burua pertsona interesgarritzat jotzen, guztiz arrunta naiz.

Euskadi Itzulpen Saria irabazia zara...

Iñakiri [Mendiguren Bereziartu] lagundu besterik ez nuen egin. Harry Potter-en liburuak itzultzen lagundu nion modu berean, alegia. Ingelesak dituen zenbait korapilo bihurri askatzen lagundu nion. Tom Sawyer-en lanari dagokionez, horrexek irabazi baitzuen azkeneko Euskadi Saria, enkarguzko lana izan zen. Ingalaterran geundela jaso genuen mezua, Eguberri jaietan, nebarenean. Lehenengo gauza, herriko liburu-dendara joan eta liburua erosi genuen. Irakurri gabea nintzen. Txikitan, ikusia nuen Tom Sawyer-en istorioa filmetan, entzuna nuen, ezaguna zitzaidan, baina liburua osorik irakurri gabea nintzen. Guk Charles Dickens irakurtzen genuen, besteak beste. Eskolan Dickens irakurri behar izaten genuen. Hortaz, Tom Sawyer hartu, lehenengo atala irakurri, eta nahiko zaila iruditu zitzaidan.

Nahiko zaila...

Gogoan hartu behar duzu 1876an idatzi zuela Mark Twainek, AEBetako inguru hartako dialektoan, halako mundu ikuskera jakina ageri dela liburuan, eta hau eta hura. Lehenengo atala irakurri, ordea, irakurtzen segi, eta gozatzen hasi nintzen, benetan gozatzen. Izan ere, ez baita, bakarrik, gazteentzako

liburua. Gustatu egin zitzaidan. Lehenengo atala irakurri eta ez nion Iñakiri esan zail xamarra iruditu zitzaidala. Beraz, baietz esan zezan animatu nuen. Horrelaxe onartu genuen Galtzagorri Elkartearen enkargua. Oso istorio ederra da, azalean ez ezik, sakonean dagoena ere zeharo interesgarria da. Nik irakurri eta gero hasi zen Iñaki liburua irakurtzen, eta, laster, itzultzen. Kapitulu bat itzuli ondoren, bata bestearen ondoan jarri eta itzulitakoa aztertzen genuen, eta korapilo bihurriak askatzen genituen. Edo internetera jo eta ikerketan hasten nintzen...

NORTASUN AGIRIA

Sarah Jane Turtle (1952, Croydon, Ingalaterra). Aleman eta Espainierazko Filologia ditu unibertsitate ikasketak. 1975ean heldu zen Euskal Herrira. Bilbon ezagutu zuen gaur egun senar duen Iñaki Mendiguren Bereziartu itzultzaile zaildua. Adrian Zelaiak ezkondu zituen, zibiletik, 1976ko urriaren 30ean. Biharamunean, elizaz ezkondu ziren eliza protestante batean, erreforma protestantearen egunean. Bilbon eta Arrasaten bizi izan ziren, Ezkio-Itsason baino lehen. Ingeles irakasle jardun zuen hainbat urtez, baina itzultzaile ari da aspaldi. Senarrak itzuliak dituen Harry Potterren liburuen atzean da Turtle, eta haren ondo-ondoan, berriz, *Tom Sawyer-en abenturak* lan sarituan. Itzultzaile da, baina auzoko zenbait gazteri ingelesa ikasten laguntzen ere ari da, urrik.

SARAH JANE TURTLE

Tom Sawyer-en abenturak baino lehen, Harry Potter ere itzuli zenuten. Bi lan zinez diferente.

Esan beharrik ez duzu. Harry Potter gaur egungo istorioa da. Haren zailtasuna, hiztegi oparoa da, lokuzio mordoia... Ingeles maila jasoa behar zen hura itzultzeko. Iñaki hura itzultzeko gai izan zen, berak egin zuen lanik handiena, baina, beti, elkartu –igandez, gehienbat–, eta korapiloak askatu behar izaten genituen, aditz esaldiak eta beste. Dena dela, zure galderari helduz, bi lan ezberdin dituzu Tom Sawyer eta Harry Potter, ez dago konparatzerik. Harry Potter fantasiaz betea da, magia... Tom Sawyerrek, aldiz, garaiko gizarte hura du oinarri, eguneroko bizitza... Batean eta bestean, eskolak esanahi diferenteak ditu, elizaren garrantzia, haurrak tratatzen zituzten modua...

Euskadi Literatura saridunetan, ingelesdun bakarra zara.

Ez diot horri begiratu, benetan. “Bakarra”... esan dezagun, lehenengoa naizela. Bilbon ezagutu nuen Iñaki, nik unibertsitate ikasketak bukatu baino lehen. Unibertsitateak Aceiros de Llodiora bidalia ninduen gaztelania ikastera, baina Bilbon bizi nintzen eta Bilboko eliza protestante batean ezagutu nuen Iñaki. Azken azterketa egin eta Bilbon lana inguratzeke zoria izan nuen; hain zuzen, han bizi baitzen Iñaki, Deustuko unibertsitatean historia ikasten. Laster sartu zitzaidan buruan euskaraz ikasiko nuela. Bilbon ez nuen euskararik behar jendearekin komunikatzeko, baina gogo horixe nuen. Hasteko, Iñaki euskalduna zelako, eta haren familia osoa, eta, bestalde, gaztelania ez zegoelako desagertzeko arriskuan, pentsatu ere ez. Aldiz, ez zegoen euskaraz hitz egiten zuen hainbeste jende, eta nik euskara hitzun bat gehiago izan nahi nuen.

1975ean heldu zinen Bilbora, urte seinalatua. Francoren heriotza.

Unibertsitate ikasketak bukatu eta etorri nintzen. Hemen naiz harrezkero. Oso garai interesgarria zen, nahi baduzu. Gorabehera handikoa. Aldaketak bata bestearen ondoren etorri ziren, oso arin ere. Manifestazioak, berriz, egunero. Kontuz ibili behar zinen. Hura ez zen Ingalaterra. Hego-ekialdetik etorri nintzen, landa eremu zoragarria, Londres kanpoaldean... Bilbo zeharo diferentea zen, egokitu nintzen, baina zailtasunak ere izan nituen: Espainiako Estatua ez zegoen Europar Batasunaren barruan, eta lan eta erresidentzia baimenak eskatu behar izan nituen, eta ia ezinezkoa zen haiek lortzea. Betikoa: “Hemengoren batek ere egin lezake zure lana”. Itzulpen-lan handia egin ari nintzen,

Euskara

“Pena da hainbeste jende euskaraz ez hitz egitea. Gazte askok hitz egin dezake, baina ez dute egiten. Lan handia egin da hezkuntza sistemaren bidez. Baina... Jendea hasten denean esaten: ‘Ezin duzu inor behartu euskaraz hitz egitera’. Tira, eta non hitz egin behar du, bada, Euskal Herrian ez bada? Non erabili behar du? Jendea bultzatu behar da, hitz egin dezan, erabili dezan. Ez dakit, hala ere, etorkizuna distiratsu datorren. Nik, ahal dudan guztietan hitz egiten dut euskaraz”.

harreman-lana, lan-agentzia batean. Gehienbat Euskal Herriko eta Galiziako marinelak kontratatzen zituen Liberiako banderadun ontzietan lan egiteko. Komunikazio osoa ingelesez zen eta, beraz, ingeles maila ona zuen norbait behar zuten, idatzizko harremanetarako, batik bat. Hala ere, urtebetean egingo nuela lan esan zidaten, bertako norbaiti erakutsi behar ziotela lan hura egiten. Alde batetik, ulergarri ere bada, baina egokiera horretan, ezkontzea erabaki genuen! Kar, kar...

Kar, kar...

Baina horrek ere ez zuen askorik lagundu. Poliziarenera joaten segitu behar izan nuen, agiriak betetzen eta gainerako joan-etorriak egiten. Dena dela, 1976an ezkondu egin ginen. Bost urtez egin nuen lan bulego hartan eta, ondoren, Arrasatera joan ginen bizitzera, Iñaki han hasi baitzen irakasle. Ordurako, ingeles eskolak emanda nengoen, gustatu ere bai, eta horrela, 1980an, ingeles irakasle hasi nintzen erabat. Eta irakasle izan nintzen hogeita bi urtez, Arrasaten.

Ingalaterran jaioa, Bilbora etorri zinen. Arrasatera jo zenuen gero, Ezkio-ltsason zara aspaldi... Bada mugimendua!

Jakina, hemen ez zarete askorik mugitzen. Ni berriz, beti ibili naiz horrela, halako gaitasuna dugu. Baditut lehengusu-lehengusina zenbait, urtetan eta urtetan ikusi ez ditudanak, beti hara eta hona dabil-eta jendea. Iloba bat badut Australian bizi dena, hango batekin ezkondua. Urteak dira ikusi ez dudana, eta batek daki inoiz berriz ikusiko ote dudan! Arestian esan dudanez, Ingalaterrako hegoekialdean jaio nintzen. Unibertsitatera, berriz, iparraldera joan nintzen, Itzulpen eta Interpretaritzan oinarritutako Filologia ikasketak egitera Bradford-eko unibertsitatean. Beraz, eguneroko ogia zen batera eta bestera joatea. Nire kasuan, hizkuntzak izan dira tarteko, itzultzaile eta irakasle jardun dut, Bilbon nahiz Arrasaten. Duela hamabi urte, berriz, irakasteari uztea erabaki nuen, gure etxetik Arrasatera joan eta etorri ez ibiltzearen –errepideak ere ez zuen laguntzen–, eta Iñakik ere horixe esaten zidan: “Utzi ezazu, emakumea. Hasi berriz itzultzen, etxean”. Ez nuen bi aldiz pentsatu. Erabakia hartu eta hemen naiz harrezkero, etxean itzultzen, pozik.

Hizkuntzen artean igeri...

Beti hizkuntzen artean igeri... Ondo hitz egiten dudan hizkuntza bakarra ingelesa da. Gainerakoan, nire euskara hobetzen saiatzen naiz. Ahoskera ez dut oso ona. Jende artean

euskaraz, eta lore exotiko bat banintz bezala sentitzen naiz. Bai, begiratzen didate, aditzen didate, badakite ez naizela hemengoa, non goa naizen galdetzen didate: “Ingalaterrakoa”, eta harritu egiten dira, beste planeta batetik etorri naizela iruditzen zaie. Aldi berean, errazago onartzen nau hemengo jendeak. Batik bat, euskaraz hitz egiten dudalako. Zalantzarik ez horretan: sekulako abantaila da. “Euskaraz hitz egiten ikasteko ahalegina egin du emakume honek”, diote, edo pentsatzen dute. Bestalde, ikusten dute jende askok, bertako askok, ez duela horrelako ahaleginik egin. Nik, aldiz, bai. Horixe dut alde. Hizkuntzak ikasteko erraztasuna ere badut. Beti jardun dut horretan. Eskolan frantsesa, latina eta alemana ikasi nituen, eta gero, unibertsitatean, filologiako hizkuntzak alemana eta espainiera izan ziren. Euskarari dagokionez, etxean bertan izan dut irakaslea. Sei hilabetean besterik ez naiz euskaraz ikastera joan, Arrasaten nintzen garaian. Hiztegia ikasi behar nuen, gramatika landu... Ingeles irakasteko agiria eskuratzeko asmoa hartu nuen halako batean, eta urte sabatikoa hartu eta Londresera joan nintzen. Urte hartan, agiri hura lortzeaz gain, euskarazko eskoletara ere joan nintzen Arrasaten. Primeran! Gainerakoan, ia konturatu gabe ikasi dut euskaraz. Elkar ezagutu genuenean gaztelaniaz hitz egiten genuen Iñakik eta biok. Poliki-poliki, euskarazko hitzak eta esaldiak ikasi ahala, erabiltzen hasi nintzen. Euskaraz esan ahal nituen gauza errazak euskaraz esaten hasi nintzen. Besteak, gaztelaniaz edota ingelesez. Eta, konturatzeko, Iñaki eta biok gero eta gaztelania gutxiago erabiltzen ari ginen, eta gero eta euskara gehiago. Garai batean guztiz normala zen gure artean gaztelaniaz hitz egitea. Gaur egun, normalagoa dugu ingelesez hitz egitea, gaztelaniaz hitz egitea baino. Dena dela, euskaraz hitz egiten dugu guk. Alde horretatik, zori handia izan dut.

Euskara erraza, euskara zaila... Zer diozu zuk?

Zaila. Gramatika ikastea zaila da, oso. Ingelesaren kasuan, hiztegia eta ahoskera dituzko zailtasunak. Euskararen egitura osoa, berriz, zeharo bestelakoa da. Ez du beste baten antzik. Alemana eta gaztelania zailtasun handiegirik gabe ikasi nituen. Baina, euskara? Inoiz gertatu zaidan hizkuntzarik zailena da. Euskalki ezberdinak ulertzea ere kostatzen zait, nahiz eta hori praktika kontua den, jendearekin hitz egitea... Bestalde, duela urte

Bartolo
taberna - jatetxea

Euskal sukaldaritzan eta pintxotan aukera zabala

Fermin Calbetón, 38
Donostia - San Sebastián

© 943 420 279
www.casabartoloetxea.com

AZKEN HITZA

Gurasoak

“Hor ikusten ditut gurasoak, estresatuta, umeez ingelesa ikas dezaten. Lasaitu egin beharko lukete, presarik ez izan. Garaia heltzen denean, ikasiko dute, ikasi behar baldin badute: joango dira ingelesez hitz egiten den herrialde batera, edo igaroko dute ikasturtea atzerrian”.

batzuk, irakaskuntza utzi eta berriz itzultzen hasi nintzenean, euskaratik ingelesera itzultzeko aukera izan nuen, *Euskaldunon Egunkariarentzat*. Zori handia izan zen. Irakasteari utzi, eta egunkariaren lan hura azaldu zitzaizgun. Bikaina! Jakina, zenbait proba egin genituen, Martxelorekin [Otamendi] hitz egin... Egunero, hiru albiste itzultzen genituen euskaratik ingelesera, *Egunkariaren* interneteko ediziorako. Baina zoritxarrez, itxi egin zuten. Hala ere, gero *Berrian* jarraitu nuen hainbat urtez, arrazoi ekonomikoengatik hura ere bertan behera geratu zen arte.

Bi buru zineten itzultzen.

Testua itzultzen nuen. Ondoren, Iñakik gainbegiratu egiten zuen, testua behar bezala ulertu ote nuen egiaztatzeko. Jarraian, berriz lantzen nuen, ingelesez hobetzeko asmotan. Izan ere, irakurtzen duzunean, ez du itzulpena eman behar, horrelaxe sortu dela eman behar du, originala. Horixe erakutsi zidaten unibertsitatean, horixe lortzen saiatu behar duzu, testua al bait naturalena izatea. Eskarmentua behar da horretarako. Orain, itzuli behar dudanean, testua irakurri eta ideia nagusia neureganatzen dut. Ziur izan behar naiz ez dudala ezer oker ulertu. Testuari heltzen diodanean, al bait naturalena izaten saiatzen naiz. Alegia, esaldi motzak egiten ditut, ordena aldatzen dut... Burura etortzen zaidan edozer gauza. Naturaltasuna da helburua, beti ez da erraza baina!

Euskaldunon Egunkariarik ez dago aspaldi...

Ez dago, ez. Itxi zuten. Itxuragabekeria izan zen. Egunkari bat horrela ixtea! Arrazoirik ez zen horretarako. Bertako jendea preso hartu zuten! Frogarik ba al zen, bada? Asmatu egin zituztela ematen zuen. Haserretu egin nintzen. “Zer da hau, ordea? Ez dut hemen egon nahi, beldurgarria da!”

Horrelakorik gerta ote zitekeen Ingalaterran?

Egunkari bat itxi? Ez, ez, ez... Iaz, Edward Snowden-ek NSA Segurtasun Nazionalako Agentziari buruz emandako zenbait informa-

Ingelesa

“Hemen, ikasleak, Haur Hezkuntzan bertan hasten dira ingelesa ikasten.

Lehen

Hezkuntzara heldu eta ez dakite

askorik. Ahoskera on xamarra dute,

baina ez dira esaldi bat

osatzeko gai.

Bigarren Hezkuntzara heldu eta bestelako

kozka bat dute: gramatika ikasi

behar dute, hizkuntza bera.

Beste maila bat da hori. Orduan, ahal

duenak eskolaz kanpo ere ikasi

behar izaten du ingelesa. Eskolan

ikasten dutena ez da nahikoa

eskolako planak eskatzen duena

betetzeko ere! Nola moldatu

behar dute?”.

zio argitaratu zuen *The Guardian* kazetak. Horrek burukomin bat baino gehiago ekarri zion egunkariari, zuzendaria parlamentura deitu zuten deklaratzera eta hau eta hura, baina egunkaria itxi? Pentsatu ere ez.

Zer irudi duzu Euskal Herriaz? Zer iruditzen zaizu herri hau?

Hau Euskal Herria da, horrela pentsatu izan dut beti. Duela urtebete, baten batek gaztelan hitz egiteko esan zidan: “Espainian bizi zara!”... [Harridurazko keinua egin du] Ez, hau ezberdina da. Adibidez, galestarrari, edo eskoziarrari, ezin diozu esan ingelesa dela, Ingalaterran bizi dela. “Erresuma Batua” erabili beharra duzu. Lagun bat dut galestarra. Ez du galeserarik hitz egiten, baina galestarra da, eta britainiarra. Ni, aldiz, ingelesa naiz, eta britainiarra. Euskal Herriaz galdetu didazu eta, iruditzen zait herri honen historiaren zati handi bat oso tristea dela. Batez ere, Espainiako Gerra Zibilaren ondoko garaia. Tragedia handia iruditzen zait. Gerra garaian ere, arrantzarako ontziak egokitu behar izan zituzten gerrakoak izateko! Oso tristea. Lehendakariak erbestera joan beharra, Francoren erregimena... Deabruaren erregimena! Uste dut herrialde zoragarria izango litzatekeela independentea balitz. Beharbada.

Hori da eta!

Horra Islandia, herrialde txikia, independentea, eta ez dabilta gaizki. Edo Eskozia, eskuera dute independentzia. Erreferendumean baiezkoak irabazten badu ere, monarkiari eutsiko diote, eta liberari, inork ez du-eta euroa nahi. Uste dut, oraintxe, eskoziarren %46 independentziaren alde dagoela. Emozionalki, alde daude. Praktikoki, ez dakit, ez naiz ziur. Harrigarri izango zait baiezkoak irabaztea, baina irabazten badu, primeran, aurrera! ■

